

Секція 8. Дошкільна педагогіка

Лимар Ю.М., кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка
м. Чернігів, Україна

Тополь Є.В., студентка факультету дошкільної,
початкової освіти і мистецтв
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка
м. Чернігів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З ДІТЬМИ З НЕПОВНИХ СІМЕЙ

Від народження людина перебуває в суспільстві. На її розвиток впливає безліч різних чинників, як біологічних, так і соціальних.

Головним соціальним чинником, що впливає на становлення особистості, є сім'я. Сім'я є одним з головних інститутів виховання. У сім'ї формуються основні якості особистості дитини. Неповна сім'я – це гостра проблема сучасного суспільства. В останні десятиліття зростає кількість неповних сімей, що складаються з одного з батьків та дитини, частіше за все – з матері та дитини. Важливу роль у вихованні дитини відіграє вихователь. Тому проблема роботи вихователя з дітьми з неповних сімей є особливо актуальною.

Мета статті: розкрити особливості роботи вихователя закладу дошкільної освіти з дітьми з неповних сімей, розробити відповідні рекомендації педагогам.

Виховання дітей у неповних сім'ях є важливою проблемою, розв'язанням якої займаються педагоги, психологи, юристи, лікарі, економісти, представники багатьох інших наук. Такі відомі педагоги, як В. О. Сухомлинський та А. С. Макаренко розглядали це питання у своїх творах. На сьогодні в наукових

дослідженнях недостатньо уваги приділяється питанню роботи вихователя закладу дошкільної освіти з дітьми з неповних сімей.

Життя й умови виховання дитини в неповній сім'ї мають певну специфіку й істотно відрізняються від життя дитини в повній сім'ї. Ці особливі умови життя дитини відбиваються на особливостях її особистісного розвитку, емоційному самопочутті, самооцінці, ставленні до інших людей.

Зазвичай це стає проблемою у віці 3 років, оскільки саме в цей період діти починають відвідувати заклад дошкільної освіти, активніше спілкуються з однолітками й починають зауважувати, що в інших сім'ях є батько (мати).

Виховні можливості в неповній сім'ї обмежені: ускладнюється контроль і нагляд за дітьми, відсутність одного із батьків позбавляє дітей можливості знайомити з різними варіантами сімейних відносин і може викликати однобічний характер психічного розвитку. Хлопчик, який одержав материнське виховання, нерідко позбавлений важливих чоловічих рис: твердості характеру, дисциплінованості, самостійності, рішучості. Дівчинці спілкування з батьком допомагає формуванню образу чоловіка.

Відсутність у сім'ї одного з батьків ускладнює процес розрізнення дітей з батьківським (чоловічим) і материнським (жіночим) прикладом, позбавляє їх можливості спостерігати модель подружніх відносин.

Досліджуючи проблему сімейних взаємин, А. С. Макаренко зробив висновок, що питання структури сім'ї, характеру стосунків її членів мають вирішальне значення. Порушення структури сім'ї він пов'язує з кінцевим результатом виховного процесу. Видатний педагог підкреслював, що цілісність і єдність сімейного колективу – необхідна умова хорошого виховання і хто хоче дійсно правильно виховати своїх дітей, той повинен берегти цю єдність [1].

В. О. Сухомлинський вважає, що результат сімейного виховання багато в чому залежить від умов сімейного середовища. У багатьох своїх працях, у практичій діяльності він постійно підкреслював значення для розвитку дитини повноти сімейної структури, батьківської любові, материнської ласки, теплих емоційних відносин [4].

Педагог відіграє важливу роль у вихованні дитини. Він має враховувати індивідуальні особливості дитини, потреби, інтереси, тобто реалізувати особистісно-орієнтований підхід.

З метою виявлення стану досліджуваної проблеми у педагогічній практиці було проведено бесіди з вихователями закладів дошкільної освіти м. Чернігова, під час яких з'ясовано, що у всіх досліджуваних групах є діти з неповних сімей (від 1 до 6). Нами було проведено бесіди з вихователями щодо особливостей виховання дітей з неповних сімей. Під час бесід вихователі назвали основні риси характеру, які, за їхніми спостереженнями, властиві дітям з неповних сімей, а саме: агресивність, несамостійність, стриманість, закритість, відчуття хвилювання, тривожні сни. Щодо особливостей роботи з дітьми з неповних сімей, то вихователі підкреслюють головне завдання вихователя – це налагодження емоційного контакту з дитиною. Вважають важливим демонструвати дитині: «Я тебе розумію, я з тобою».

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури та досвіду роботи вихователів-практиків вважаємо доцільним виокремити рекомендації вихователям закладів дошкільної освіти щодо роботи з дітьми з неповних сімей:

- врахування індивідуальних особливостей, потреб та інтересів дитини;
- налагодження довірливих взаємовідносин з дитиною;
- турбота про фізичне та психічне здоров'я дитини;
- ефективна взаємодія з батьками дитини.

Розглянемо детальніше наведені рекомендації.

Вихователь має створити умови для вільного розвитку фізичних і духовних сил дітей, керуючись їхніми інтересами, потребами, захистити від усіх несприятливих факторів, що заважають цьому. Також важливо враховувати індивідуальні особливості дитини (риса характеру, тип темпераменту, рівень інтелекту, здібності та ін.). Виховний процес потрібно організувати так, щоб дитина з неповної сім'ї відчула свою значущість у колективі дітей.

Вихователю важливо побудувати довірливі взаємовідносини з дитиною з неповної сім'ї. Дитина повинна знати, що вона може довіряти вихователю, який її зрозуміє і підтримає. Саме під час такого спілкування вихователь може дізнатися від дітей про їхні проблеми, тривоги, переживання. Оскільки з переживань дитини можна зробити висновок, що її хвилює, чого боїться. Це дозволить спланувати й здійснювати ефективну виховну роботу з цією дитиною.

Також слід звертати увагу на проблеми фізичного й психічного здоров'я дітей дошкільного віку, оскільки це впливає на їхні успіхи у навчанні та рівень розвитку. Дитина може звинувачувати себе у розлученні батьків. Часто психологічні переживання запускають психосоматичні процеси: дитина починає хворіти, виникає апатія.

Надзвичайно важливо співпрацювати з сім'єю, у якій зростає, виховується і розвивається дитина. Педагог повинен пам'ятати, що виховуючи дошкільника, він впливає в першу чергу на виховний потенціал сім'ї. Часто, переживаючи розлучення, дорослі самі перебувають у депресивному стані. Важливо звертати їхню увагу на проблеми дитини (у разі їх наявності). Рекомендації батькам дитини слід висловлювати доброзичливо, у тактовній формі, обов'язково індивідуально. У разі необхідності – порекомендувати консультацію психолога.

Отже, від вихователя закладу дошкільної освіти значною мірою залежить виховання дитини з неповної сім'ї. Саме вихователь може створити сприятливі умови для такої дитини, допомогти їй пережити цей кризовий період, не втратити віру в себе, у краще майбутнє, а також – сприяти всій сім'ї у подоланні труднощів, які виникають у вихованні дитини.

Список використаних джерел:

1. Макаренко А.С. Книга для батьків. Київ. 1972. 333 с.
2. Неповна сім'я. Проблеми неповних сімей. Соціальна робота з неповними сім'ями. URL : [http:// stylezhinki.ru/dim-i-sim-ja/1347-nepovna-sim-ja-problemi-nepovnih-simej-socialna.html](http://stylezhinki.ru/dim-i-sim-ja/1347-nepovna-sim-ja-problemi-nepovnih-simej-socialna.html) (дата звернення : 14.11.2018).

3. Соціально-педагогічна робота з неповними сім'ями. URL : [https : // studopedia.su/5_28892_sotsialno-pedagogichna-robota-z-nerovnimi-simjami.html](https://studopedia.su/5_28892_sotsialno-pedagogichna-robota-z-nerovnimi-simjami.html) (дата звернення : 14.11.2018).
4. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. *Вибрані твори*: в 5 т. Київ. 1977. Т. 3. С. 9-283.